

Umjetnost japanske tetovaže

Tramišak, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:961754>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

TEA TRAMIŠAK

UMJETNOST JAPANSKE TETOVAŽE

Završni rad

Pula, rujan 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

TEA TRAMIŠAK

UMJETNOST JAPANSKE TETOVAŽE

Završni rad

JMBAG: 0303084323redoviti student

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura - jednopredmetni

Predmet: Uvod u japansku povijest i kulturu I.

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Japanologija

Mentorica: doc. dr. sc. Nataša Visočnik Gerželj

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Tea Tramišak, kandidat za prvostupnika Japanskog jezika i kulture ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student _____

U Puli, 7. rujna, 2021. godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Tea Tramišak dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom *Umjetnost japanske tetovaže* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 7. rujna 2021. godine

Potpis _____

SADRŽAJ

1. UVOD.....	6
2. POVIJESNI I KULTURNI ASPEKT TETOVIRANJA U JAPANU	8
2.1. Drevna tradicija.....	8
2.2. Tetoviranje u razdoblju Edo.....	12
2.2.1. Kazneno tetoviranje.....	12
2.2.2. Dekorativne tetovaže.....	14
2.2.3. Razvoj horimona.....	16
2.2.4. Zabrana tetovaža u razdoblju Meiji	18
2.2.5. Povezanost tetovaža s Yakuzom	19
3. KARAKTERISTIKE JAPANSKE TETOVAŽE	20
3.1. Motivi	21
3.2. Vrste odijela	22
4. TETOVAŽE U JAVNOJ SFERI I JAPANSKI POGLED NA NJIH	23
5. ZAKLJUČAK.....	25
6. POPIS LITERATURE	26
7. PRILOZI.....	28
8. SADRŽAJ	35
9. SUMMARY	35

1. UVOD

Tetoviranje postoji u gotovo svakom dijelu svijeta u nekom obliku, a možda poput mene, kada pomislite na Japan, njegova poznata kultura tetovaža jedna je od prvih stvari koje padaju na pamet. Kao što naslov govori, tema ovog rada je umjetnost japanskog tradicionalnog tetoviranja, kakvo postoji i u današnjem urbanom Japanu. Tradicionalno japansko tetoviranje seže unatrag mnogo stoljeća, a moderna kultura tetoviranja na Zapadu uvelike se oslanja na japanske utjecaje, ponekad izravno prisvajajući japanske stilove i simbole. Međutim, prilikom posjeta Japanu, tetovirani turist mora biti svjestan da mnogi ljudi u Japanu ne gledaju blagonaklono na tetovaže. Kao rezultat dominantnog stajališta protiv tetovaža, svaki turist koji posjeti Japan vjerojatno će otkriti da ukoliko ima tetovažu, stvari će mu postati kompliciranije - naime, ako želi koristiti bazen, ići u toplice, teretanu ili ući u tradicionalna okruženja poput *ryokana*. Naravno, ovo se ne odnosi samo na tetoviranog turista, već i na domaće ljude diljem Japana koji su obilježeni ne samo šarenim tetovažama, već i stigmom.

No, zašto se razvio takav stav prema tetovažama u Japanu? Što su uopće tetovaže sa japanskog stajališta? Jesu li one umjetnost ili samo ukrasna tjelesna modifikacija? To je upravo ono što sam htjela saznati, i to su središnja pitanja na koja ću, fokusirajući se na povijesne i umjetničke utjecaje, pokušati odgovoriti.

Također, ovim radom namjeravam približiti čitatelju drevnu umjetničku formu tradicionalnog japanskog tetoviranja, ponajviše bogatu i šarenu povijest, koja je vrlo važna za suvremeno razumijevanje tetovaža u Japanu. Zbog povijesti u kojoj su tetovaže bile oznake kriminalaca, popularna japanska kultura često zanemaruje ljepotu i umijeće japanskog tetoviranja i ne smatra ga vrijednim razmišljanja. Budući da je tema ovog rada vjerojatno većinom nepoznata i za većinu čitatelja ispunjena tajnom, pokriti ću mnogo pozadinskog materijala, kao središnji fokus istraživanja kako bi bilo što pristupačnije i razumljivije. Također, nadam se da će rad pridonijeti uklanjanju nekih zablude i negativne slike javnosti o japanskim tradicionalnim tetovažama.

U metodološkom smislu, glavna svrha ovog rada je pokušaj opisa, analize i tumačenja tetovaža te kako su se oblikovale u Japanu pod utjecajem povijesti umjetnosti. Za potrebe završnog rada korištena je metoda analize već postojeće tekstualne građe, koja

se bavi poviješću i praksom japanske tetovaže kao i utjecaju na kulturu Japana, te sinteza pročitano. Istraživanje je obuhvatilo čitanje više izvora, a posebno su se istaknuli radovi Van Gulika (1982) i McLarena (2015) koji pružaju bogatu analizu i povijesne pojedinosti o razvoju i nastanku tetoviranja u Japanu.

U prvom poglavlju ilustrirat ću šaroliku povijest tetoviranja u Japanu, počevši od antike do praksi u 20. stoljeću, i često sukobljene oblike i položaje koje je zauzimalo među različitim ljudima u različito vrijeme. Ti povijesni i kulturni aspekti važni su za razumijevanje slike tetoviranja u Japanu i na Zapadu.

U drugom poglavlju, ponajviše ću se osvrnuti na praktične i tehničke aspekte japanskog tetoviranja zbog kojih se ono može nazvati „tradicionalno“ japansko tetoviranje.

Zaključak se oslanja na nalaze iz svih prethodnih odjeljaka u kojima objašnjavam kulturni fenomen tradicionalnog japanskog tetoviranja.

Prije nego krenem na prvo poglavlje htjela bih objasniti terminologiju vezanu za japansku tetovažu. Diljem svijeta, može se reći da je japanska tetovaža poznata pod terminom *irezumi* (入れ墨), gdje *ire* ima značenje glagola umetnuti, a *zumi*, dolazi od *sumi*, što znači tinta, i time se dobije – umetati tintu. *Irezumi* se u povijesti tetovaža, koristio za označavanje kriminalaca, pa i sama riječ ima negativnu konotaciju, te kao takva se ne koristi za velike pigmentirane dizajne o kojima ću raspravljati u ovome radu. Druga riječ za japansku tetovažu je *horimono*, koju ću i najviše koristiti kroz ovaj rad. *Horimono* (彫り物) je složenica glagola *horu* koji znači rezbariti i *mono* što znači stvar. Sukladno tome, dobijamo riječ rezbarija koja se odnosi na svaku vrstu rezbarije, skulpture, ukiyo-e drvenih blokova, kao i same tetovaže. Također, *horimono* je neutralan, prikladniji i pristojniji izraz za tetovažu od *irezumija*, kaznene tetovaže.

2. POVIJESNI I KULTURNI ASPEKT TETOVIRANJA U JAPANU

Tetoviranje, umetanje pigmenta u kožu kako bi se nanjeli trajni uzorci, simboli ili slike, jedan je od najstarijih i najrasprostranjenijih oblika modifikacije tijela na svijetu. Podrijetlo tetoviranja nije precizno dokazano, kao ni podrijetlo procesa obrezivanja, vezanja stopala i produljenja vrata, no vjeruje se da ta praksa potječe još iz kamenog doba o čemu svjedoče mumificirani ostaci pronađeni u Europi. Najstarije otkriće tetovirane ljudske kože nalazi se na tijelu Ledenog čovjeka zvanog Ötzi, koji je pronađen u Alpama na granici između Austrije i Italije, a datira između 3370. i 3100. godine prije Krista. Takozvani Ledeni čovjek označen je s oko 60 tetovaža jednostavnih točkica i linija na donjoj kralježnici, iza koljena i gležnjeva koje se podudaraju s točkama pritiska koje ukazuju na mogućnost terapijskog tetoviranja. (Ötzi, 2021) Kao što Europa ima dugu povijest tetovaža, što se jamči dokazima, nesumljivo je da i Japan ima dugu i raznoliku povijest i tradiciju istih. U ovom poglavlju namjera mi je izložiti povijest tetoviranja kako bih otkrila suvremeno shvaćanje japanske tetovaže. Želim pokazati kako se japanska tetovaža razvila u ono što jest. Krenit ću s najranijim praksama, zatim ću predstaviti pozadinu kaznenih praksi. Zatim se okrećem pojavi dekorativnog tetoviranja. Na kraju, završavam pregledom današnje prakse.

2.1. Drevna tradicija

Postoje znatni dokazi da tetoviranje u Japanu potječe iz prapovijesti, točnije iz razdoblja Jōmon (12000.pr.Kr.–300.pr.Kr.), koje je nazvano po stilu keramičkog posuđa s otisnutim uzorkom užeta što je jedna od jedinstvenih značajki tog doba. Iako neki mogu tvrditi da narod Jōmon nisu bili etnički Japanaci, oni su ipak boravili na kontinentu koji je danas poznat kao Japan, i kao takav vjerujem da je vrijedan bilješke. Međutim, nema povijesnih dokumenata iz tog vremena. Stoga svi podaci koji se odnose na ovo razdoblje potječu iz arheoloških istraživanja. Posude u obliku vaza i figurice nazvane *dogū* (土偶) glavne su preostale vrste keramike tog doba. *Dogū* su male figurice napravljene od gline, a modelirane su kao žene s velikim očima, malim strukom i

širokim bokovima. Prema Muzeju umjetnosti Metropolitan, ove figurice ukazuju na povezanost s plodnošću i šamanskim obredima. Većina figurica ima tragove na licu, prsima i ramenima što vjerojatno pruža najstariji dokaz o praksama oslikavanja tijela, sakrifikacije ili tetoviranja u Japanu. (Metmuseum.org, 2020) (Slika 1.) Kako se *dogū* prikazuje kao ljudsko biće, oznake lica na njima tumačene su kao stvarne oznake lica tog vremena. Nadalje, nedavni DNA nalazi upućuju da su narod Ainu, domoroci otoka Hokkaido, izravni potomci drevnih Jōmonaca te da su mnoge umjetničke tradicije Ainu ljudi evoluirale od njih. (Gakuhari et al., 2020)

Sve do nedavno Ainu žene su zadržale tradiciju tetoviranja lica, praksu koja se isključivo odnosila za žene, podržavajući argument da su drevni Jōmon ljudi koristili isti običaj u dalekoj prošlosti. Prema mitološkim izvještajima, tetovažu je na zemlju donijela „majka“ naroda Ainu, Okikurumi Turesh Machi, koja je bila mlađa sestra boga stvoritelja Okikurumija, i prema tome se praksa nastavila kroz stoljeća u matrilinearnoj liniji. Običaj tetoviranja usana bio je značajan s obzirom na percepciju životnog iskustva. (Slika 2.) Prakticirao se na djevojčicama još u mladoj dobi i postupno, kako bi djevojčica starila, linija tetovaže bi se širila i na kraju ukazivala na zrelu dob i spremnost na brak. Isto tako, tetoviranje oko usana je bilo jako bolno te je ujedno služilo i kao psihička, ali i fizička priprema na porođajne bolove. Drugo, vjerovalo se da tetovaže oko usana odbijaju zle duhove od ulaska u tijelo. I na kraju, tetovaže su omogućavale ženama život nakon smrti na mjestu njihovih preminulih predaka. (Krutak, 2018)

Daljnji arheološki artefakt, keramika poznata kao *haniwa* (埴輪), pronađena u grobnicama iz razdoblja Kofun (300.–538), također je mogući dokaz ranog tetoviranja. Postoji širok raspon *haniwa*, poput modela kuća, životinja ili predmeta svakodnevne uporabe, kao i prikaza ljudskih figura. One pokazuju oznake lica za koje se vjeruje da su to bile tetovaže koje su izvršavale dekorativne, vjerske ili statusne funkcije. Svrha označavanja lica na dogu, kao i haniwa figurama nije u potpunosti jasna, no važno je shvatiti da je tjelesna modifikacija u nekom obliku, bilo tetoviranju ili slikanju, postojala prije tisuća godina.

Međutim, kineska povijest i japanski zapisi također mogu dati natuknice za interpretaciju. Kineska povijest daje najranije pisane zapise o tetoviranju u Japanu koji odgovaraju razdoblju Yayoi (300.pr.Kr.–300.g.), koje je karakterizirano početkom

poljoprivrede riže, nastankom gradova, i ono najvažnije, kulturnom razmjenom s Kinom. Najdetaljniji zapis koji spominje tetoviranje u Japanu jest *The Gishiwa Jinden* (魏志倭人伝)¹, koji opisuje drevni Japan. U navedenom citatu prikazano je uobičajeno tetoviranje ljudi iz Wa, kako su se Japanci nazivali:

„Veliki i mali ljudi, svi tetoviraju lica i ukrašavaju tijelo dizajnima. Od davnina, izaslanici koji su posjećivali kineski dvor nazivali su se „velikanima“ [大夫, *taifu*]. Sin vladara Shao-k'anga iz Hsije, kada je bio postavljen kao gospodar K'uai-chija, ošišao se i ukrasio tijelo uzorcima kako bi izbjegao napad zmija i zmajeva. Wa ljudi, koji vole roniti u vodi kako bi ulovili ribu i skupili školjke, također su ukrašavali svoja tijela kako bi se držali podalje od velikih riba i ptica močvarica. Kasnije su, međutim, dizajni postali samo ukrasni.“ (Wa (Japan), u Tsunoda, 1951:10)

Ovaj izvještaj ukazuje da su u drevnoj državi Wa, na japanskom arhipelagu, tetovaže bile uobičajene među ženama i muškarcima svih dobnih skupina te se smatra da su izvorno služile kao amajlije ribarima i skupljačima školjki koji su se nadali da će odbiti napade grabežljivaca. Međutim, nastavak kontakta s Kinom predstavljao je prekretnicu za stanovnike Japana, ali i za tetovaže. Kako su kineski kulturni, vjerski i politički utjecaji oblikovali japanski razvoj, uzeli su maha i negativni stavovi prema tetoviranju. Ono što se može primijetiti u japanskoj evidenciji na koju se sada okreće, jest promjena u pogledu tetoviranja - od uobičajenog prepoznatljivog obilježja do kriminalnog znaka. Referenca na tetoviranje u *Nihonshokiju*² iz vremena vladavine cara Richua u 400. god. poslije Krista jasno izjednačava tetoviranje s kaznom:

„Ljeto, 4. mjesec, 17. dan. Car je pozvao pred sebe Hamaka, *murajija*³ iz Azumija, i zapovjedio mu, rekavši: - „Planirali ste pobunu s princom Nakatsuom kako biste srušili

¹ *Gishiwa Jinden* (*Povijest Wei Carstva*) dio je *Ljetopisa triju kraljevstava* [三国志, *San Guo Zhi*] koji je sastavio Shou Chen (233.–279.), a opisuje drevni Japan.

² *Nihonshoki* ili *Nihongi* (720.) – *Japanske kronike*, druga je najstarija knjiga klasične japanske povijesti. Počinje japanskim mitom o stvaranju svijeta i nastavlja s nizom mitova, ali i prikaza događaja događaja do 8. stoljeća.

³ *Muraji* (連) – drevna japanska nasljedna titula koja je označavala čin i politički položaj

državu, a vaša je uvreda zaslužila smrt. Ja ću, međutim, pokazati veliku blagodat i suzdržavši se od smrtne kazne, kazniti vas žigosanjem.“ Isti dan obilježen je blizu oka. U skladu s tim, tadašnji ljudi govorili su o Azumi oku.“ (Aston, 1896:305–306)

Iako odlomak ostavlja dojam da je tetoviranje počinitelja milosrdno s obzirom na uobičajenu kaznu, ono se koristilo i za manje prekršaje. Van Gulik sugerira da se „Azumi oko“ odnosi na znak roba koji se u to vrijeme prakticirao u Kini, a ne na položaj tetovaže u blizini oka (Van Gulik, 1982: 7–9). U ovom slučaju, ovaj zapis je jasan znak utjecaja kineske kaznene prakse tetoviranja. Sljedeća referenca na tetoviranje u *Nihonshokiju* iz 11. godine vladavine cara Yūryaku (467. god. poslije Kr.) također jasno izjednačava tetoviranje s kaznom:

„Zima, 10. mjesec. Pticu iz Odjela za ptice ugrizao je pas čovjeka Ude i umrla je. Car je bio ljut i, tetoviranjem lica, učinio je Udu jednim od *be*⁴ čuvara ptica.“ (Aston, 1896:359)

Ovi zapisi iz *Nihonshokija* jasno prate pad ranog tetoviranja u Japanu od običaja, do oznake roba i kriminalca - čovjek Uda je kažnjen tetoviranjem. On je obilježen i na taj način stigmatiziran. Možemo pretpostaviti da je stigmatiziran činjenicom da prethodni primjeri, osobito prvi zapis u *Nihonshokiju*, ukazuju na to da su tetovaže bile povezane s barbarstvom i ropstvom. Osim toga, u ovom kratkom primjeru može se vidjeti inkluzivni aspekt kaznene tetovaže. Čovjek Uda je sada po svojoj tetovaži prepoznat kao jedan od čuvara ptica, a ne samo kao čovjek Uda.

Uz *Nihonshoki*, postoji zapis i iz *Kojikija*⁵, u vrijeme cara Ankōa (453–456 god. poslije Kr.), u kojem se tetovaža izjednačava s kriminalom, budući da je lopov tetoviran. (Chamberlain, 1919:387) Zanimljivo je da su zapisi iz *Kojiki* paralelni s onima u *Nihonshokiju*, počinju s prikazom tetoviranja za uobičajene svrhe i završavaju asocijacijom tetovaža s ropstvom i kriminalom.

⁴ *Be* – bilo koja od nasljednih grupa zanimanja u ranom Japanu, osnovana radi pružanja specifičnih ekonomskih usluga i stalnog priljeva prihoda za *uji* ili klan. Većina *be* bile su poljoprivredne jedinice, koje su proizvodile rižu za sebe i svoje nadređene, i ostali obrtnici.

⁵ *Kojiki* (711.), *Zapisi o drevnim stvarima*, prva je najstarija rana japanska kronika mitova, legendi, pjesama, usmenih predaja i povijesnih prikaza do 7. stoljeća koji su u vezi s podrijetlom japanskog arhipelaga, kamija i japanske carske linije.

Bez obzira na različite percepcije o podrijetlu, jasno je da tetoviranje u Japanu - plemensko, kazneno ili na drugi način - ima dugu povijest, počevši od prapovijesti. Ako arheološki artefakti zaista predstavljaju tetovaže, onda je japanska tetovaža zasigurno jedna od najstarijih na svijetu.

Od kraja razdoblja Kofun do početka razdoblja Edo malo je dokaza o tetoviranju. Čini se da se u razdoblju Asuka (538.–710.), nakon Taika reformi⁶, 646. godine, kazneno tetoviranje prestalo koristiti. Tetoviranje po licu kao kazna spominje se u zakoniku *Jōei*⁷ iz 1232. godine, ali se i za to razdoblje malo zna.

2.2. Tetoviranje u razdoblju Edo

2.2.1. Kazneno tetoviranje

Tijekom sedmog stoljeća tetoviranje je počelo blijediti kao kazna, a tek su se u 17. stoljeću kaznene tetovaže vratile s osvetom. U ranom razdoblju Edo (1603.–1868.), šogunat Tokugawa zauzeo je Japan, stvarajući visoko slojevito društvo i odvajajući veliku većinu zemlje od vanjskog svijeta. U razdoblju Edo nisu postojali zatvori sve do razvoja velikih gradova kao što su Osaka i Edo (današnji Tokio), što je dovelo do povećanja kriminala. No kako bi se kontrolirao kriminal postojali su razni načini kažnjavanja. Oko 1670. godine tetoviranje je priznato kao službena kazna Tokugawa šogunata, a pridodano je uz tada uobičajenu praksu amputiranja nosa i ušiju, poznatu kao *hanamimisogi* (鼻耳削ぎ). Potonji oblik tjelesnog kažnjavanja formalno je ukinut 1720. godine i nakon toga tetoviranje ili *irezumi kei* (入れ墨刑)⁸ postalo je najveći oblik kazne za nenasilne zločine poput laskanja sa skrivenim motivima, prijevare, krađe ili

⁶ Taika reforme (*Taika No Kaishin*), niz je političkih inovacija koje su uslijedile nakon državnog udara 645. godine, koji je predvodio princ Nakano Ōe i Nakatomi Kamatari protiv moćnog klana Soga. Reforme su proširile izravno dominiranje careve obitelji nad cijelim Japanom uređenim i poštenim sustavom vlasti po uzoru na kineski Tang.

⁷ *Jōei* zakonik (*Jōei Shikimoku*), uspostavljen 1232. godine, sadržavao je 51 članak i utvrđivao tko posjeduje kakvo zemljište, definirao odnos između godpodara, vazala i samuraja i ograničio ulogu cara.

⁸ *Irezumi kei* (入れ墨刑), termin *irezumi* je već objašnjen u uvodu, a *kei* se odnosi na kaznu ili penal.

preprodavanja ukradene robe itd. (Van Gulik,1982:10, Ashcraft, 2016:16) Ovo kazneno tetoviranje općenito je bilo ograničeno na veće gradove i područja pod izravnom kontrolom Šoguna. Ideja je bila da se zločinci i nepoželjni pomoću *irezumija* istaknu u društvu, pa su zapravo njihove tetovaže služile kao giganski plakat koje je vikao „Ne prilazi!“. Stil i položaj kaznenih tetovaža razlikovali su se prema geografskom području i kriminalu, što ukazuje na nadležnost i prekršaj. Na primjer, u gradu Edo, oko 1670. godine, tetoviranje se sastojalo od znaka *aku* (悪), koji znači loš, zao ili inferioran, nanesenog na čelo. Nadalje, oko 1743. godine, iznad lakta na lijevoj ruci primijenjivale su crne linije širine oko 1 cm, a ako je prekršaj ponovljen, dodala bi se još jedna linija. Još jedan zanimljiv primjer dolazi iz provincije Chikuzen (današnja prefektura Fukuoka) gdje se provodila politika tri poteza: za prvi prekršaj koji se kažnjavao *irezumijem*, horizontalna linija bi se tetovirala na čelo (一). Nakon druge osude, horizontalnoj liniji bi se dodao potez u obliku luka (ナ); i za treću osudu, oznaka bi se popunila tvoreći znak *inu* (犬) koji znači pas. (Van Gulik,1982:11–12). Slika 3. vizualnije prikazuje nastanak spomenute tetovaže.

Činovi prisilnog tetoviranja kao oblika kazne ne samo da trajno identificiraju već i jamče stigmatizaciju i ostracizam, a stigma ove kazne je itekako još uvijek prisutna u Japanu. Van Gulik (1982:12–13) sugerira da je kazneno tetoviranje u Japanu znak srama u odnosu na skupinu, što čini tetoviranje visoko učinkovitim kao preventivnom mjerom.

Međutim, u isto vrijeme dok se tetoviranje koristilo za kažnjavanje koje je priopćavalo kriminalni status, počele su se pojavljivati samoinicijativne tetovaže u obliku obećanja koje komuniciraju o osobnim odnosima i idealima. Tu je dakle vidljiv komunikacijski aspekt tetoviranja kao općeprihvaćene ili pozitivne prakse koja je u paraleli s kriminalnom pozadinom.

Mala digresija od kaznenog tetoviranja; u današnje vrijeme, često iz modnih razloga ljudi tetoviraju kanji znakove misleći da znače jedno, pa na kraju ispadnu nešto sasvim suprotno, većinom s negativnom konotacijom. Na primjer, jedna žena je tetovirala znak *shū* (醜) jer je mislila da znači „prijateljstvo“, samo kako bi na kraju saznala da znači

„ružno“. No, ona nije jedina kojoj se to dogodilo, već postoje i razne slavne osobe koje su napravile istu pogrešku. Spominjem ovo jer se kanji tetovaže mogu smatrati modernim kaznenim tetovažama, a zločin bi bilo neznanje i nemar.

2.2.2. Dekorativne tetovaže

Nisu sve tetovaže imale negativne konotacije. Vjerovanje u koncepte odanosti i predanosti, osobito pod utjecajem književnog estetiziranja, uskoro je dovelo do potrebe za izražavanjem osjećaja međusobnog povjerenja i odanosti u konkretnijem i vizualnijem obliku stavljanjem svojevrsnog pečata tih osjećaja i emocija. Dekorativne tetovaže koje su se počele pojavljivati krajem 1600-ih nisu bili elaborirani nacrti cvijeća i faune po kojima je Japan postao poznat, već zavjeti i obećanja. Te su rane tetovaže bile apstraktne, a kasnije su se razvile u pisane riječi i fraze.

U 1600-im godinama otvorile su se četvrti za užitak gdje bi kurtizane visoke klase zabavljale klijente. Kako je brak bio više nalik poslovnom partnerstvu nego romantičnom aranžmanu, došlo je do porasta četvrti za užitak u Kyotu i Osaki, poslije i u Edu, stvarajući mjesto za proglašenje ljubavi i obećanja predanosti. U tim četvrtima seks nije uvijek bio glavni cilj; da su klijenti to htjeli, uvijek su mogli posjetiti prostitutke bez dozvole za daleko jeftinije iskustvo, a čemu svjedoči i visoka obrazovanost samih kurtizana tih četvrti. Kurtizane visoke klase imale su pravo odbiti muškarce, pa su se klijenti pripremali izgledati najbolje što mogu kako bi impresionirali dame, a i same kurtizane se prolazile kroz godine i godine treninga kako bi one mogle impresionirati klijente. Kad je klijent postao stalni pokrovitelj, izgubio je pravo viđati se s drugim kurtizanima. U tom kontekstu, izjava vjernosti bila je važna za oboje, za klijenta i za kurtizanu. To je bio način da klijenti ostave svoj trag – doslovno. Izuzetan izraz takve ljubavne veze bila je praksa *irebokuro*⁹ koji se sastoji od male točke, koja podsjeća na madež, a postavljala se iznad palca na vrhu ruke. (Van Gulik, 1982:25) Kad bi ta tetovirana ruka spojila drugu tetoviranu ruku, odgovarajuće točke bi se ispreplele, stvarajući romantičan način držanja za ruke (Slika 4.) – tajni dokaz predanosti u doba kada brakovi nisu uvijek bili ljubav, a strast je pronađena drugdje.

⁹ *Irebokuro* (入れ黒子) – umetnuti madež

Drugi primjer zavjetnih tetovaža je *kishōbori*¹⁰ koje su kurtizane tetovirale na skrivenim dijelovima tijela, najčešće s unutarnje strane bedra ili na gornjem dijelu ruke, a vidjele su se samo kad su gole ili u činu vođenja ljubavi. (Fellman, 1986:16) Te tetovaže su često uključivale ime klijenta i kanji za *inochi* (命) što znači život, a zajedno bi tvorili „Moj život za – ime klijenta –“. Ove tetovaže bile su, na mali i trajan način, više od ljubavnih izraza: bile su to pobune protiv vladajućeg i raslojenog društva. One su bile osobne i privatne, nudeći slobodu i izražavanje individualizma, za koji se ponekad činilo da ga vladajuća klasa želi iskorijeniti.

Kurtizane najvišeg ranga vjerojatno se nisu tetovirale, kao niti samuraji, budući da su se pridržavali konfucijanskih ideala uobičajenih u to vrijeme – naime naglašavala se sinovska pobožnost ili poštovanje prema obitelji u tom smislu da pojedinac prima tijelo od svojih roditelja i, iz poštovanja prema njima, ne treba ga oštetiti trajnim oznakama.

Tetoviranje zavjeta nije bilo ograničeno samo na kurtizane i smatra se da je to bilo uobičajeno među svećenicima. Romanopisac Ihara Saikaku piše o zavjetnom tetoviranju između svećenika i njegovog ljubavnika u poznatom romanu tog doba, *Life of an Amorous Man*:

„Ostatak priče došao je do Yonosukeovih ušiju dugo nakon toga u Edu na okupljanju muškaraca posvećenih ljubavi među homoseksualcima – okupljanju na kojem su se slobodno davala priznanja. Tom je prilikom Sansaburo otvoreno govorio i priznao svoj život sa svećenikom. Čak je na lijevoj ruci dao tetovirati riječ *Kei* kao dokaz svoje odanosti svećeniku, koji se zvao Keisu. Ovo, dakle, nije fikcija, već istinita priča.“ (Saikaku, 1964:149)

Kako su nastupile 1800-te japanske tetovaže su prošle kroz izvanrednu transformaciju: od zavjeta ljubavi do dizajna koji je izazivao strah i strahopoštovanje.

¹⁰ *Kishōbori* (起請彫り) – izrezbaren zavjet

2.2.3. Razvoj *horimona*

Kasnije u Edo razdoblju, točnije početkom 19. stoljeća, u *chōnin*¹¹ kulturi velikih gradova, nastaje slika onoga što danas zamišljamo kao japansku tetovažu, zvanu *horimono*. Nije toliko iznenađujuće da su tetovaže pronašle plodno tlo u ovoj kulturi. S dugim razdobljem mira i rastućom urbanizacijom, među građanima tog razdoblja nastala je vlastita kultura s vlastitim kazalištem poznato kao kabuki, slikovnom umjetnošću poznatom kao *ukiyo-e*, popularnom literaturom, te ustanovama za prostituciju. Pojedinci koji su bili povezani s tim žanrovima i aktivnostima razvili su ono što je poznato kao *ukiyo* ili „plutajući svijet“, a upravo u tom „plutajućem svijetu“ japanska tetovaža je rasla i cvjetala. Vojna diktatura iz razdoblja Edo imala je strogo ograničenu slobodu izražavanja, što je samo potaknulo širenje prakse umjetnosti tetovaža i grafika od drvenih blokova. S vremenom, tetovaže su sve više i više postale elaborirane, a posebno ih je prigrllila radnička klasa. Kovači, stolari i bravari, svi su imali su istetovirana „odijela“, a najviše od njih, vatrogasci. Njihove tetovaže su sadržavale motive na vodenu temu, poput valova, *koi* riba ili *Kintaroa* u borbi protiv divovskog šarana, preuzete iz radničkih ogrtača, *hanten*. (Ashcraft, 2016:126) Vjeruje se da su im tetovaže služile kao zaštitni talisman, dok je isto bio način da pokažu svoju hrabrost i prije nego što krenu gasiti požar. (McLaren, 2015:35) Tada je već „japansko odijelo“ tetovaža doseglo zlatno doba izražavanja koje nastavlja utjecati na moderno tetoviranje.

Povećanje pismenosti, u to vrijeme, imalo je važnu ulogu u razvoju i kasnijem porastu popularnosti dekorativnog tetoviranja. Ova povećana pismenost značila je da je klasični kineski roman iz 14. stoljeća *Shi Hu Zhuan*¹², zvan *Suikoden* na japanskom jeziku, bio naširoko čitan budući da je bio dostupan svim slojevima društva. Roman prati priču 108 bandita ili vandala koji su se poput Robina Hooda i njegove ekipe posvetili borbi protiv bogatih i korumpiranih državnih birokrata, a ono što je bitno je to da je roman uključivao određeni broj važnih likova koji su bili tetovirani. (Sanders, 2008:12; Van Gulik, 1982:52)

¹¹ *Chōnin* (町人, dosl. građanin) – društvena klasa koja se pojavila u Japanu u prvim godinama razdoblja Edo. Većina *chōnina* bili su trgovci i obrtnici, a kasnije su se seljaci, sluge i radnici također smatrali pripadnicima ove društvene klase.

¹² *Shi Hu Zhuan* (水滸傳) je kineski roman iz 14. stoljeća koji se pripisuje Shi Nai'anu. Također je preveden kao *Odmetnici s močvare* i *Svi ljudi su braća*. Smatra se jednim od četiri velika klasična romana kineske književnosti.

Pokrenuti idejom samog romana umjetnici su se pobunili protiv stroge društvene hijerarhije vojne diktature šogunata Tokugawa kroz umjetnost, čineći *horimono* estetskim izborom. Fenomenalno popularna verzija *Suikodena* tada se počela pojavljivati u Edu i uključivala je ilustracije najistaknutijeg umjetnika tog doba, Katsushike Hokusaija (1760.–1849). Kako su u priči opisana četiri bandita koji imaju tetovaže zmaja, cvijeća i valova, Hokusai je stvorio razrađene prikaze tih likova s izuzetno raskošnim dizajnima koji ispunjavaju cijelu površinu dostupne kože za ukrašavanje (Ashcraft, 2016:104) (Slika 5.). Međutim, prema Ashcraftu, serija *Suikoden* koju je *ukiyo-e* umjetnik Utagawa Kuniyoshi (1798.–1861.) napravio 1830. imala je još veći utjecaj na *horimono* i smatra se bazom tih tetovaža. Dok je Hokusai prikazao samo četiri tetovirana heroja, Kuniyoshi je prikazao njih 16 s ogromnim tetovažama. Likovi koji nisu imali tetovaže u izvornom kineskom tekstu odjednom su bili prekriveni trajnom tintom. Jedan od reprezentativnih likova je *Rori Hakucho Chojun*, koji je prikazan na slici 6. s mačem u zubima i ukrašen cvjetnim tetovažama kako pokušava razbiti vrata, kako bi drugi heroji mogli napasti neprijateljske snage. Neprijatelji su ga otkrili i gađali strijelama, te na koncu ubili. Postao je čest motiv tetovaža budući da zbog nesebičnog čina simbolizira snagu i hrabrost. Prije Kuniyoshijevih ilustracija *Suikodena*, velike ukrasne tetovaže zasigurno su postojale u Japanu, ali su njegove ilustracije postigle veliki značaj budući da je uveo novu dimenziju u oblikovanje i konceptualiziranje otisaka, istodobno izražavajući sklonost tetoviranju tijela i slijedeći svoj osobni ukus. Kuniyoshijeva umjetnost nije postala samo pravilo o tome kako bi *horimono* trebao izgledati, već je pokazao što je moguće. Utjecaj tiskane serije Kuniyoshijevog *Suikodena* prenesen je na tetovaže u obliku motiva koji se protežu na leđima sve preko ramena, ruku i prsa u jednu koherentnu cjelinu. Kao takvi, ovi uvjeti mogu se obilježiti kao početak onoga što je i dalje dominantna tradicija u današnjoj praksi tetoviranja. (Van Gulik, 1982:53) Kako je stoljeće odmicalo, ljudi su preuzimali i tetovirali motive junaka *Suikodena*, stvarajući fascinantnu meta-sliku: tetovažu u tetovaži, ono što je poznato kao *nijubori* ili dvoslojna tetovaža. (Ashcraft, 2016:104) Čak i danas, *Suikodenovi* junaci nastavljaju nadahnjivati, a umjetnici tetovaža nastavljaju tražiti smjernice u Kuniyoshijevoj umjetnosti.

2.2.4. Zabrana tetovaža u razdoblju Meiji

Dok je razdoblje Edo svjedočilo pravom zlatnom dobu tetoviranja u Japanu, brzo je ustupilo mjesto novoj eri represije nad tom praksom. Razdoblje Meiji (1868.–1912.) bilo je burno jer je vlada pod šogunatom iskorijenjena i zamijenjena novim režimom pod carem Meiji. Istodobno, nacija se borila za modernizaciju i industrijalizaciju uslijed sve većeg zadiranja zapadnih sila, osobito nakon što je komodor Matthew Perry prisilio državu da se otvori za međunarodnu trgovinu 1853. godine. Japan se angažirao da sustigne zapadne nacije usvajajući ne samo zapadne tehnologije, već i zapadnu modu i prehrabene navike. Tada je u Japanu predstavljanje „civilizirane“ nacije moćnim zapadnim nacijama koje su stigle na njihovu obalu imalo visoki prioritet. Kako su radnici i farmeri, ukrašeni visoko vidljivim tetovažama, često radili gotovo goli po vrućini tokijskih ljeta, Meiji vlada utvrdila je da će se tetoviranje vjerojatno smatrati barbarskim jer je prva lekcija u napretku civilizacije da tijelo ne smije biti izloženo. (McLaren, 2015: 38) Stoga, 1872. godine vlada je donijela strogi zakon, *The Misdemeanour Law (Ishiki kaitō jōrei)* koji je zabranio i čin tetoviranja i javno izlaganje tetovaža. Kršenje ovog zakona rezultiralo je zatvaranjem osoba koje su tetovirale i oduzimanjem ili uništavanjem njihove opreme. (McLaren, 2015:38) Dok je *ukiyo-e* steklo međunarodno priznanje kao jedna od velikih umjetničkih tradicija razdoblja Edo, mukotrpan rad umjetnika koji koriste ljudsko tijelo kao platno izbrisan je iz svijesti javnosti zabranom koja ih je prisilila da rade na skrivenim lokacijama ili bolje rečeno „*underground*“, a tetovaže su postale podcijenjena dekorativna umjetnost među Japancima. Naravno, zakon se nije odnosio isključivo na tetovaže, već i na načine odijevanja, posebno žena, na bilo kakvo ružno formiranje tijela, na mješovito kupanje, prodavanje erotičnih slika, *sumo* između muškaraca i žena. (Wetherall, 2007) Kao rezultat toga može se reći da su tijela običnih ljudi postala objektima intenzivnog nadgledanja samo kako se ne bi prikazala barbarskim u očima Zapadnjaka. Zanimljivo je da se zakon odnosio samo na Japance dok su Zapadnjaci, odnosi se na mornare, trgovce i ugledne osobe koje su posjećivale Japan, zapravo bili fascinirani tim tetovažama da su ih i oni htjeli imati. Primjer takvih osoba dolaze upravo iz Engleske kraljevske obitelji, a odnosi se na Princa Alberta i Arthura, sinove Kraljice Viktorije, te u nastavku loze, na Princa Alberta Victora i Georgea Petog. (McLaren, 2015:39; Okazaki, 2013:12) Prema tome, ta cijela

situacija se može smatrati zagonetkom, jer, s jedne strane, Japancima je bilo zabranjeno tetoviranje kako bi izgledali civilizirano, no s druge strane, strancima je to bilo dopušteno i aktivno su tražili isto. Međutim, nakon završetka Drugoga svjetskog rata i donošenjem novog Japanskog ustava, 1947. tetovaže su službeno dopuštene i ponovno došle u središte pozornosti, no ovaj put u izrazito lošem kontekstu.

2.2.5. Povezanost tetovaža s *Yakuzom*

Za mnoge ljude u Japanu slika tetovaže u japanskom stilu uvelike je povezana s kriminalom, točnije, s moćnim sindikatima organiziranog kriminala u zemlji, ili drugim riječima mafijom, zvane *yakuze*, i to s dobrim razlogom. Nakon Drugog svjetskog rata broj *yakuza* se razmnožio, kao i njihova ljubav prema tetovažama. Toliko često su koristili tetovaže da su postali sinonimi, a ujedno su te tetovaže postale dio kulture i identiteta *yakuza*. Član *yakuze* bi se tetovirao, ponekad po nalogu nadređenog, kako bi dokazao privrženost grupi i kao simbol vjernosti i hrabrosti. Neke grupe su to čak zahtijevale, a tetoviranje je bio neka vrsta obreda inicijacije budući da se prolazi kroz bolnu muku, koja je viđena kao način da se ispita njihova predanost, disciplina i pripadnost grupi. (Okazaki, 2013:188) *Yakuza* je postala sve moćnija u japanskom društvu, jer je bila uključena u iznudu, seksualnu industriju, krijumčarenje oružja i droga, kao i u ostale ilegalne poslove te je igrala veliku ulogu u mnogim aspektima današnjeg japanskog života. S tom moći, uspjeli su nastaviti tetovirati tijekom godina zabrane, što je za njih bio samo čin pobune, ali su omogućili opstanak umjetnosti japanske tetovaže. Poseban dizajn tetovaža omogućio je da one budu skrivene ispod odjeće kako bi član grupe ostao anonimn.

Mišljenju da su tetovaže loše, pridodali su mnogi filmovi vezani za *yakuze* zvani *Toei*, koji su bili vrlo pristupačan medij kroz koji su mnogi Japanci bili izloženi slikama tetoviranih gangstera. (Okazaki, 2013:19,188; Kearns, 2018) Ti filmovi su osigurali da se japansko tetoviranje poveže s ilegalnim aktivnostima koje su se duboko ukorijenile u popularnoj mašti Japana. Međutim, unatoč onome što većina Japanaca vjeruje, postojao je veliki broj majstora, stolara i ljudi drugih obrtničkih zanimanja koji su bili potpuno tetovirani, kao i majstora tetovaža koji su odbijali tetovirati članove *yakuze*. Bez obzira na to, ne može se poreći da je *yakuza* do prije nekoliko godina bila glavna

klijentela nekoliko tradicionalnih umjetnika japanskih tetovaža, no ipak prema riječima današnjih *horishija*, *yakuza* klijenti su se uvelike smanjili budući da se njihova moć smanjila. Danas 30 posto klijentele čini *yakuza*, dok su prije činile 70 posto. (Okazaki, 2012:93,144).

3. KARAKTERISTIKE JAPANSKE TETOVAŽE

Umjetnost *horimona* prožeta je tradicijom od procesa primjene do vrsta simbola koji se koriste. Majstor koji „rezbari“ goleme šarene dizajne u kožu naziva se *horishi*¹³ koji godinama uči i trenira kako bi ovladao svojim zanatom. Kao i u svakoj vrsti umjetnosti, obuka u umjetnosti japanskih tetovaža također slijedi tradicionalni sustav šegrt, u kojem bi šegrt, ili *deshi*, godinama učio i trenirao kod majstora, ili *shishoa*. Kad *shisho* osjeti da je *deshi* kompetentan, dopušteno mu je raditi na klijentima i time sam postaje majstor. Kad *deshi* postane *shisho*, može odlučiti hoće li nastaviti raditi u stilu kojem ga je izvorni *shisho* učio, ili može stvoriti vlastiti stil ili interpretaciju. Ova povezanost stilova povezuje umjetnike tetovaža u obitelj, zvanu *ichimon*. Kada *deshi* debitira ispred njegovog imena dodaje se *hori* (彫り), što se odnosi na graviranje ili rezbarenje. Nazivati sebe „*Hori*“ izričito govori o majstorstvu zanata i zanatskog stasa. (Ashcraft, 2016:4–5) Kada govorimo o obuci, ne znači da su svi najbolji *horishiji* prošli kroz ovakav način obuke, ali su ozbiljno proučavali povijest, motive i dizajne tetovaža, bilo s mentorom ili ne. (Okazaki, 2013:62)

Drugi aspekt u kojem tradicija igra ulogu je ručni rad. Način primjene *horimona* i dalje je tradicionalna metoda koja se naziva *tebori*. Razlika između zapadnjačkih aparata za tetoviranje, tzv. mašinic, je ta što se *teborijem* dobije „karakterističan okus“ koji se ne može dobiti s mašinicom, a razlog tomu je primjena tinte ili *sumi-ja*. U *tebori* metodi *horishi* koristi svoju snagu i osjetila te pomoću alata, koji se sastoji od iglica, *hari*, koje

¹³ *Horimonoshi* (彫物師) u doslovnom prijevodu znači „majstor tetovaža“, a na sličan se način koristi za majstore drvoreza, gravere i kipare. *Horimonoshi* se može dodatno skratiti na *horishi* (彫師). Ovdje je vrijedno napomenuti da se majstorstvo tetovaža sugerira upotrebom nastavka *shi* (師) koji označava majstora, stručnjaka ili učitelja. Od sredine 19. stoljeća *Hori* se također upotrebljava u poslovnom imenu majstora tetovaža tako da dolazi ispred osobnog imena, poput Horiyoshija: Hori (彫) + Yoshi (よし). (McLaren, 2015, v)

su pričvršćene na štapić bambusa, *nomi*, izvodi brze pokrete duboko zabijajući iglice u kožu pod oštrim kutem. (Ashcraft,2016:27; McLaren,2015:48–49) Ovaj način tetoviranja zahtijeva dosta dragocjenog vremena, ako se želi postići dobar rezultat. Bez obzira radi li se o namještaju ili nakitu, radi li se ručno, svaki komad ima puno više originalnosti. Veliki majstor Horiyoshi III. ukazao je na razliku između primjene, nakon 5 ili 10 godina, tabori tetovaža sazrijeva, kao da *sumi* živi pod kožom, događa se difuzija *sumi*-ja, što se ne događa prilikom običnog načina tetoviranja. (Okazaki, 2013:44)

3.1. Motivi

Motivi inspirirani prirodnim svijetom stoljećima su tema pjesama, slika i, u ovom slučaju, tetovaža. Prolaznost prirode može biti trajno uhvaćena kistom na papiru ili iglom na koži. *Horimono*, međutim, ne samo da zrcali sezonske ili prirodne slike: one odražavaju život ili stav osobe dok istovremeno naglašavaju središnju temu i koncept tetovaže. Povezivanje različitih elemenata tetoviranja s sveobuhvatnim dizajnom je odlučujući element japanskih tetovaža; ovo je važna razlika u odnosu na zapadne tetovaže, koje su tradicionalno izolirane slike na koži. U *horimono* je priroda ono što sve povezuje, što ima smisla jer je tako i u stvarnom životu. Najčešće tu vezu čine motivi vjetra i vode, a vrlo važna tehnika za *horimono* je tehnika sjenčanja, zvana *bokashi*, koja se koristi za prikazivanje elemenata kao što su vjetar, voda, vatra itd. Također, još jedan važan japanski element je osjećaj za godišnja doba koja igraju veliku ulogu u životima Japanaca pa se isto tako odražava i u tetovažama. Naime, kod dizajniranja cjelokupnog dizajna, važno je ne miješati sezone. Na primjer, zmijske su tijekom zimskih mjeseci u nekakvoj vrsti hibernacije pa je logično da se neće spajati s elementima poput cvjetova šljive ili bambusa. Ili, drugi primjer su šarani ili *koi* ribe, koje plivaju uzvodno u listopadu, pa uz njih odgovaraju motivi listova javora, a ne cvijeće poput krizantema, božura ili cvjetova trešnje. (Okazaki,2013:56; Ashcraft,2016:33)

Motivi su elementi koji imaju isto značenje gdje god se koriste, tako da značenje nije jedinstveno za pojedinca. To znači da svatko tko vidi tetovažu može odmah prepoznati značenje i ono zašto se nosi, bilo da su to karakterne osobine, uvjerenja, težnje. U nekim slučajevima čak i pričaju priče i mitove. Postoji nekoliko popularnih motiva koji se često koriste u dizajnu *horimona* kao središnji motiv, a imaju tradicionalna značenja.

Najpopularniji motivi su životinje, već gore spomenuti, *koi* ribe, zmije, zmaj, lisica, tigar; budistička božanstva poput *Kannon*, *Dainichi Buddhe* ili *Fudo Myooa*; *Nio* mitski čuvari, *Fujin* i *Raijin*, te drugi razni mitski heroji i demoni. *Koi* ribe simboliziraju sreću i ideju pobjede nad preprekama pa su zbog te povezanosti često prikazane kako plivaju uz vodopad. Zmije simboliziraju zaštitu, osobito od bolesti, pa su povezane s idejom ozdravljenja i regeneracije, a prikazane su kao da se obavijaju oko tijela, što je vizualno zanimljivo. *Kannon* je budističko božanstvo milosrđa i predstavlja suosjećanje. *Kannon* s tisuću ruku prilično je uobičajen dizajn *horimona*, ali kao i u slikarstvu i skulpturi, svih tisuću ruku zapravo nije prikazano. Umjesto toga, prikazan je broj 42: dvije ruke su stisnute zajedno u molitvi, a preostalih 40 se raspršuje i drže niz predmeta sa simboličkim značenjem. Na primjer, drži lotusov cvijet koji predstavlja prosvjetljenje. Broj 40 je značajan jer svaka ruka predstavlja 25 svjetova u budizmu, a 25 puta 40 je tisuću. (Ashcraft, 2016:56–123)

3.2. Vrste odijela

„Odigjelo“ je najpotpuniji izraz *horimona*, budući da sve sve spaja u jednu kohezivnu cjelinu. Oblik japanske tetovaže također slijedi tradicionalni oblik zbog negativnih konotacija u povijesti tetovaža. Oblik je osmišljen tako da se skriva ispod odjeće, stvarajući tipično mjesto na leđima, niz noge, a ponekad i s prazninom u sredini prsa ako bi vlasnik tetovaže trebao nositi kimono. Budući da tetovaže nisu na otvorenom u Japanu kao na Zapadu, kad se konačno ugledaju, one imaju ogroman utjecaj i moć. To je ono što *horimono* čini jedinstvenim; to je njegova atraktivnost. Općenito govoreći, *horimono* je osoban i privatn, za razliku od tetovaža u zapadnom stilu, za koje se često čini da služe samo kao moda i za pokazati javnosti. Za takvu vrstu tetovaže je potrebno mnogo vremena i izdržljivosti – nekima će trebati 3 godine da se dovrši, a nekima čak i desetljeća ili cijeli život. Osim vremena, ni cijena nije mala. Klijent za odijelo potroši gotovo 30 tisuća dolara, ako ne i više. (Ashcraft, 2016:125)

Postoje različiti tipovi „odijela“ kako se *horimono* može nostiti, a u nastavku ću opisati nekoliko njih.

Soushinbori je odijelo pune tetovaže, koja ide od zapešća do vrata, a zatim dolje do gležnjeva. Samo glava, dlanovi i stopala ostaju nedirnuta. (Slika 7.)

Hikae dolazi od glagola *hikaeru* što znači „suzdržati se“, a ovaj klasični izgled čini upravo to. *Hikae* prekriva ramena i ruke, u nekim slučajevima i prsa, omogućujući lako skrivanje tetovaža ispod košulje.

Munewari dolazi od riječi *mune* što znači prsa i od *waru* što je podijeliti. U ovom stilu, ruke, grudi i leđa prekriveni su tetovažama, dok je prostor koji se proteže sredinom prsa do međunožja ostavljen bez tetovaža, za koji se kaže da je inspiriran tradicionalnim japanskim radničkim kaputom. (Slika 8.)

Shichibusode se odnosi na odijelo koje se proteže duž cijelih leđa i zaustavlja ispod lakta, kao da je povučen dug rukav, i ispod stražnjice.

Senaka, što znači leđa, je najidelanije mjesto koje tijelo nudi za *horimono*. Dakle, ono se proteže duž cijelih leđa, ponekad i dužinom bedara. (Ashcraft, 127–130)

4. TETOVAŽE U JAVNOJ SFERI I JAPANSKI POGLED NA NJIH

Zbog negativnih stavova prema tetoviranju i institucionalizirane diskriminacije onih koji imaju tetovaže u Japanu, pojam stigme postaje posebno relevantan. Erving Goffman (1963:12) opisao je stigmatu kao atribut koji duboko diskreditira i koji uzrokuje da osoba koja posjeduje takav atribut bude potisnuta u manje poželjnu kategoriju društvenog identiteta. Bivša urednica časopisa *Tattoo BURST*, gospođa Kawasaki rekla je: „Pokazivanje tetovaže u javnosti doživljava se na isti način kao i pišanje u javnosti, to je uvreda za senzibilitet javnosti.“ (Okazaki, 2013:25) U Japanu tetoviranje zasigurno može biti duboko diskreditirajuće, budući da se tetovirana koža smatra namjernim znakom povezanosti s kriminalnim elementima, a time i nesposobnošću za konvencionalno društvo, što često rezultira strahom i nelagodom među onima koji vidljivo nisu tetovirani. Tetoviranje u Japanu čini osobu *irezumi no kata*¹⁴, izraz koji se često viđa na natpisima, koji tetoviranim pojedincima zabranjuje ulazak na termalne izvore ili *onsen*, saune, javna kupališta, plaže, teretane, neke restorane, i čak mogu ograničiti mogućnosti zapošljavanja, stanovanja i osiguranja. (Okazaki, 2013:163, 192, 237) Tetovaža stoga može poslužiti kao vidljiv znak koji ukazuje na to da osobu treba izbjegavati, što će tada izazvati nelagodu i strah kod onih koji je gledaju. Štoviše, brojne

¹⁴ *Irezumi no kata* (入れ墨の方) – dosl. tetovirana osoba

japanske organizacije otvoreno zabranjuju zaposlenicima da se tetoviraju, a prije nekoliko godina bivši desničarski gradonačelnik Osake, Taru Hashimoto, objavio je vijest tražeći istraživanje prema kojemu je htio saznati za sve tetovirane državne službenike, čak i one koji imaju skrivene tetovaže, i izričito dao do znanja da ih želi van te sfere posla, te preporučio da odu raditi u privatni sektor. (*The Guardian*, 2012) Naravno, nisu svi bili zadovoljni tom viješću, već su neki smatrali da je to kršenje prava na privatnost, a samim time i kršenje ljudskog prava.

Do svega toga je došlo kada je u 1990-ima japanski zakon o suzbijanju organiziranog kriminala stupio na snagu, i na temelju njega, policijske snage su surađivale s lokalnim tvrtkama na istjerivanju *yakuza* iz javnih prostora. Naravno, kako je bilo teško prepoznati člana *yakuze* budući da su im tetovaže bile skrivene, neka kupališta i odmarališta su preventivno prikazivala natpise koji zabranjuju tetovirane pojedince, čime se učinkovito spriječilo okupljanje pripadnika organiziranog kriminala. Istaknuta signalizacija na javnim mjestima osigurala je jačanje slike tetoviranih kriminalaca i počela primijenjivati na sve one koji svakodnevno ulaze u takve objekte. To stoji u ironičnoj suprotnosti sa stvarnošću jer se uvelike smanjio broj tetoviranih *yakuza*.

Među japanskim umjetnicima tetovaža postoje polarizirani stavovi u pogledu samoograničenja prema društvenoj stigmi. Tradicionalisti, koje obično predstavlja stara generacija japanskih umjetnika tetovaža, žele ostati skriveni. (Okazaki, 2013:202) Ne žele da se tetoviranje službeno prizna kao legitimno zanimanje, odnosno nisu voljni boriti se za svoja prava. Razlog tomu je tradicija i sam oblik tetovaža koji je oblikovan da bude skriven, privat.

Ipak, kako se pokazivanje tetovaža u javnosti smatra uvredom za senzibilitet javnosti, postoji jedna od rijetkih prilika gdje se ljudi s tradicionalnim japanskim tetovažama mogu vidjeti u punom sjaju. Riječ je o *Sanja matsuriju*¹⁵, koji je treći najveći festival u Tokiju koji predstavlja pravi karakter centra grada, Asakuse. Asakusa se smatra domom

¹⁵ Sanja festival (三社祭, *Sanja Matsuri*) godišnji je festival u četvrti Asakusa koji se obično održava tijekom cijelog trećeg vikenda u svibnju. Održava se u slavu trojice osnivača budističkog hrama Sensōjija, koji su smješteni u svetištu Asakusa pokraj hrama. Karakteristika festivala su parade stotine prijenosnih svetišta (*mikoshi*) u kojima su simbolično smještena šintoistička božanstva (*kami*) koja nose sreću lokalnim obrtima i stanovnicima.

tradicionalnih umjetnika tetovaža, pa tada susjedstvo spaja ljubitelje *horimona* s osjećajem slavlja. Tijekom tri dana održavaju se nastupi gejša i bubnjeva, a treći dan vrhunac postaje *mikoshi*¹⁶ dok se okupljaju stotine i stotine mještana i posjetitelja koji radosno navijaju. Mnogi mještani, kao što je prikazano na slici 9., „obučeni u tradicionalno japansko odijelo“, koji su u osnovi goli, ponosno paradiraju i slave svoje tetovaže. Zapravo, *Sanja* festival je najbolje mjesto za vidjeti vrhunski tradicionalni rad *horishija* u okruženju koje nije studio. (Okazaki, 2013:25)

5. ZAKLJUČAK

U prvom poglavlju predstavila sam povijest tetoviranja u Japanu. Iako je povijest uskog opsega, ograničena na prakse iz kojih se smatra da *horimono* vuče korijene, prvo poglavlje pokazalo je kako je povijest tetoviranja u Japanu karakteristično fragmentirana i raznolika: od uobičajenih i kaznenih postupaka u antici, do kasnijih oznaka zločinaca, obećanja predanosti, do procvata na uličnoj sceni grada Eda, i novijih razmetljivih prikaza današnje yakuze. Nadalje, također sam ilustrirala zašto se ta mješavina komplimentirajućih i sukobljenih praksi pojavila nerazmjerno prema predstavljanju i povezanosti tetovaža s kriminalom. Pokazalo se da je ovo povijesno razumijevanje *horimona* značajan aspekt koji utječe na reprezentaciju i suvremeno razumijevanje *horimona* i tetoviranog tijela. Kao što smo vidjeli, kriminalni karakter japanskih tetovaža oblikovao je i nastavlja ograničavati zanimanje tetoviranja, kolektivnu aktivnost i identitet nositelja tetovaže.

Osim što je povezana s kriminalom, japanska tetovaža je sociološki značajna jer pokazuje mnoge značajke koje karakteriziraju razne druge kulturne prakse koje se konvencionalno smatraju „umjetničkim“ i koje rezultiraju stvaranjem proizvoda kojem se dodjeljuje počasna titula „umjetnost“. Vodeći se pretpostavkom da svaka umjetnost ima tradiciju, pa kako bismo i japansku tetovažu mogli nazvati umjetnošću, u drugom dijelu sam objasnila tradicionalne aspekte japanske tetovaže. Faktori koji oblikuju umijeće tradicije japanske tetovaže su obuka, u kojoj majstor prenosi vještine i znanja na sljedeću generaciju umjetnika, dobro poznavanje i razumijevanje povijesti i motiva, kao i

¹⁶ *Mikoshi* je prijenosno minijaturno svetište za koje se vjeruje da služi kao sredstvo za transport božanstva u Japanu tijekom kretanja između glavnog svetišta i privremenog svetišta tijekom festivala ili pri preseljenju u novo svetište.

samog karaktera Japanca, te ono najvažnije ručni rad iz kojeg proizlazi originalnost i estetičnost. Također, temeljem japanske tetovaže se smatra *ukiyo-e*, otisci drvoreza, koji se smatraju cijenjenom umjetnošću razdoblja Edo, pa i danas.

Iako je tetoviranje palo u službenu nemilost i trenutno je stigmatizirana praksa, umijeće japanskog *horishija* i dalje se prakticira, a velika i aktivna subkultura tetovaža cvjeta. Međutim, iako se neki, većinom se odnosi na strance, nadaju da će doći dan kada će veliki val tinte isprati zastarjelu diskriminaciju i ljudi će ponovno prihvatiti jednog od najstarijih i najupornijih oblika umjetnosti, jasno je da se to neće uskoro promijeni zbog japanskog odnosa s tetovažama koji ima duboko ukorijenjeno kulturno podrijetlo.

6. POPIS LITERATURE

1. Ashcraft, B. I Benny, H. (2016.) *Japanese Tattoos: History, Culture, Design*. Hong Kong: Tuttle Publishing.
2. Aston, W. G. (1896.) *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697/ Book XII*. Volume 1., Wikisource. (online) URL: https://en.wikisource.org/wiki/Nihongi:_Chronicles_of_Japan_from_the_Earliest_Times_to_A.D._697/Book_XII [pristupljeno 25. kolovoza, 2021].
3. Aston, W. G. (1896.) *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697/ Book XIV*. Volume 1., Wikisource. (online) URL: https://en.wikisource.org/wiki/Nihongi:_Chronicles_of_Japan_from_the_Earliest_Times_to_A.D._697/Book_XIV [pristupljeno 25. kolovoza, 2021].
4. Chamberlain, B.H. (1919.) *The Kojiki: Volume III: Section CXLIX. Emperor Ankō* (Part VI. Flight of Princes Ohoke and Woke). Sacred-texts.com. [online] URL: <https://www.sacred-texts.com/shi/kj/kj156.htm> [pristupljeno 25. kolovoza, 2021].
5. Fellman, S. (1986.) *The Japanese Tattoo*. New York: Abbeville Press.
6. Gakuhari, T., Nakagome, S., et al. (2020.) *Ancient Jomon genome sequence analysis sheds light on migration patterns of early East Asian populations*. Communications Biology, 3(1). URL: <https://doi.org/10.1038/s42003-020-01162-2> [pristupljeno 23. kolovoza, 2021]
7. Goffman, Erving (1963.) *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. London: Penguin.

8. Kearns, A. (2018.) *Inked and Exiled: A History of Tattooing in Japan*. (online)
URL: <https://sites.wp.odu.edu/bodylore/2018/02/28/inked-and-exiled-a-history-of-tattooing-in-japan/> [pristupljeno 27. kolovoza, 2021].
9. Krutak, L. (2018.) *Tattooing among Japan's Ainu People*. [online] URL: <https://www.larskrutak.com/tattooing-among-japans-ainu-people/>. [pristupljeno 23. kolovoza, 2021]
10. McLaren, H. (2015.) *Needling between social skin and lived experience: An Ethnographic Study Of Tattooing In Japan*. Tokyo: Hitotsubashi University.
11. Metmuseum.org. (2020.) *Dogū (Clay Figurine)*. [online] URL: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/45532> [pristupljeno 23. kolovoza, 2021].
12. Okazaki, M. (2013.) *Wabori: Traditional Japanese Tattoo*. Kingyo Press.
13. Saikaku, I. (1964.) *The Life of an Amorous Man*. Rutland, Vermont: Charles E. Tuttle Co.
14. Sanders C.R. i Angus Vail D. (2008 [1989].) *Customizing the Body: The Art and Culture of Tattooing*. Philadelphia: Temple University Press.
15. *The Guardian*. (2012.) *Mayor of Osaka launches crusade against tattoos*. (online)
URL: <https://www.theguardian.com/world/2012/may/17/mayor-osaka-tattoos> [pristupljeno 1. rujna, 2021].
16. Van Gulik, W.R. (1982.) *Irezumi: The Pattern of Dermatography in Japan*. Leiden: E.J. Brill.
17. Wetherall, W. (2007.) *Tokyo's 1872 Ishiki kiai jōrei*. Yosha Bunko. (online)
http://www.yoshabunko.com/anthropology/Ishiki_kiai_jorei.html [pristupljeno 27. kolovoza, 2021].
18. Wikipedia Contributors (2019.) „Ötzi.“ Wikipedia. [online] URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%96tzi> [pristupljeno 23. kolovoza, 2021].
19. Wikipedia Contributors (2018.) „Wa (Japan).“ Wikipedia. [online] URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Wa_\(Japan\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Wa_(Japan)) [pristupljeno 25. kolovoza, 2021]

7. PRILOZI

Slika 1. *Dogū*, glinena figurica

Preuzeto s: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/45532> [7. rujna, 2021]

Slika 2. Tetovaža usana žena naroda Ainu

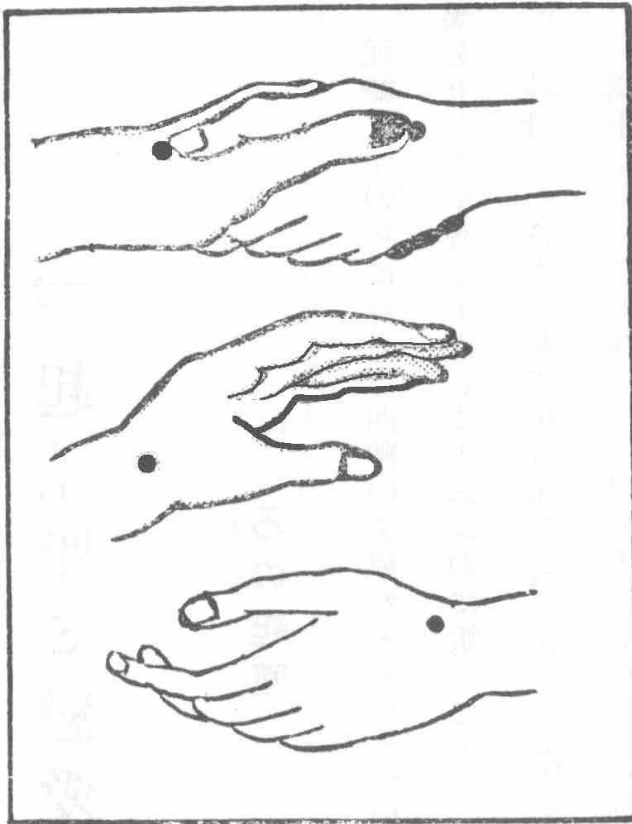
Preuzeto s: <https://www.larskrutak.com/tattooing-among-japans-ainu-people/> [7. rujna, 2021]

Slika 3. Kaznena tetovaža provincije Chikuzen na lijevo, a u prvom redu u sredini se nalazi kaznena tetovaža grada Eda

Preuzeto s: <https://pen-online.com/culture/the-tattoos-that-marked-the-criminals-of-the-edo-period/?scrolled=0> [7. rujna, 2021]

Slika 4. Irebokuro

男女誓約の入りぼろ

Preuzeto s:

https://www.reddit.com/r/irezumi/comments/pb0p6u/early_irezumi_irebokuro/ [7. rujna, 2021]

Slika 5. Ilustrirano izdanje Suikodena, Katsushika Hokusai

Preuzeto s: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/78636> [7. rujna, 2021]

Slika 6. Rori Hakucho Chojun, jedan od 108 heroja popularnog iz ilustrirane verzije Suikodena, Utagawa Kuniyoshi

Preuzeto s: https://www.artelino.com/articles/heroes_suikoden.asp [7. rujna, 2021]

Slika 7. *Soushinbori*

Preuzeto s: <http://www.irezumi.us/en/iki.html> [7. rujna, 2021]
Slika 8. *Munewari*

Preuzeto s: <http://www.irezumi.us/en/tradition.html> [7. rujna, 2021]
Slika 9. Sanja Matsuri, pojedinci u „odijelima“ stoje na *mikoshiju*

Preuzeto s: https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Japan-Yakuza-Sanja_Matsuri-01.jpg [7. rujna, 2021]

8. SADRŽAJ

Javni bazeni, teretane, odmarališta. U Japanu je uobičajeno vidjeti natpise „zabranjene tetovaže“ u ovakvim ustanovama. Zasiurno postoji stigma prema tetovažama. Ali zašto? Cilj rada je pregledno prikazati japansku tetovažu kroz povijesne i tradicionalne aspekte kako bi se moglo razumjeti suvremeno shvaćanje o tetovažama u japanskom društvu. Japan je mjesto gdje se tetovaža razvila do svoje najelaboriranije, najkompleksnije i najšarenije forme, do te mjere da se može nazvati umjetnošću. Priča o tetoviranju na japanskom arhipelagu proteže se izvan zapisane povijesti, a uporabe i značenja tetovaža bili su različiti u različitim vremenskim razdobljima i kontekstima. Međutim, za razliku od mnogih zapadnih zemalja, gdje je većina tetovaža široko prihvaćena kao izraz individualnog stila i estetike, utjecaj povijesnih i kulturnih čimbenika rezultirao je općom antipatijom prema praksi u Japanu. Među različitim povijesnim čimbenicima koji pridonose suvremenoj stigmi tetovaža u Japanu, *yakuza* i njihova „odijela“ tetovaže zasigurno nose veliki utjecaj.

Ključne riječi: tetovaža, Japan, povijest, stigma, razumijevanje, *ukiyo-e*, tradicija, kriminal

9. SUMMARY

Public swimming pools, gyms, resorts. In Japan, it is common to see the words "forbidden tattoos" in such institutions. There is certainly a stigma towards tattoos. But why? The aim of the paper is to clearly present a Japanese tattoo through historical and traditional aspects in order to understand the contemporary understanding of tattoos in Japanese society. Japan is the place where tattooing has evolved to its most elaborate, most complex, and colorful form, to the point that it can be called art. The story of tattooing in the Japanese archipelago extends beyond recorded history, and the use and meaning of tattoos have varied in different time periods and contexts. However, unlike many Western countries, where most tattoos are widely accepted as an expression of individual style and aesthetics, the influence of historical and cultural factors has resulted in a general antipathy to practice in Japan. Among the various historical factors that contribute to the modern tattoo stigma in Japan, the *yakuza* and their "suit" tattoos certainly carry a major impact.

Keywords: tattoo, Japan, history, stigma, understanding, *ukiyo-e*, tradition, crime